

ВАСИЛЬЦІВ Тарас

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»
Львівський торговельно-економічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-2889-6924>
e-mail: tgvas77@ukr.net

КУНИЦЬКА-ІЛЯШ Марта

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького
<https://orcid.org/0000-0003-2559-1065>
e-mail: kunytskam@gmail.com

МУЛЬСКА Ольга

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»
Львівський торговельно-економічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-1666-3971>
e-mail: oliotchka.mulska@gmail.com

БЕРЕЗІВСЬКИЙ Ярослав

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького
<https://orcid.org/0000-0001-9480-3688>
e-mail: berezivskyis@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЙНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У дослідженні у фокусі уваги перебувають питання публічної політики регулювання інноваційно-технологічної активності, розвитку та забезпечення технологічної конкурентоспроможності та економічної безпеки держави. Метою статті визначено узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних засад державної політики розвитку інституційного забезпечення інноваційно-технологічної конкурентоспроможності та економічної безпеки держави. Доведено, що технологічна конкурентоспроможність має власні принципові положення, які потребують врахування під час формування методології її вивчення. Розкрито основоположні принципи у цій сфері – комплексного оцінювання, змагальності і плаваючої таргетованості, екстенсивно-інтенсивної збалансованості, ідентифікації бази порівняння, порівнюваності конкурентних позицій, реалізації можливостей, динамічності цілей і результатів, поєднання структурування та єдності системи, раціонального розподілу витрат та результатів та ін. Визначено класифікаційні ознаки концепційних положень державної політики у сфері інституційного забезпечення інноваційно-технологічної конкурентоспроможності та гарантування економічної безпеки держави.

Ключові слова: національне господарство, національна економіка, економічна безпека, інноваційно-технологічна конкурентоспроможність, зміцнення, державна політика, інституційне забезпечення.

VASYLTSIV Taras

SI "Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishnyo National Academy of Sciences of Ukraine"
Lviv University of Trade and Economics

KUNYTSKA-ILIASH Marta

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S.Z. Gzhitskyi

MULSKA Olha

SI "Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishnyo National Academy of Sciences of Ukraine"
Lviv University of Trade and Economics

BEREZIVSKYI Yaroslav

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S.Z. Gzhitskyi

FORMATION OF THE CONCEPTUAL PROVISIONS OF THE STATE POLICY OF IMPROVING THE INSTITUTIONAL PROVISION OF INNOVATIVE AND TECHNOLOGICAL COMPETITIVENESS AND ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

The research focuses on issues of public policy of regulation of innovative and technological activity, development and provision of technological competitiveness and economic security of the state. The purpose of the article is to generalize and further develop the theoretical and methodological foundations of the state policy for the development of institutional support for innovative technological competitiveness and economic security of the state. It has been proven that technological competitiveness has its own principles that need to be taken into account when forming the methodology of its study. The fundamental principles in this area are revealed - comprehensive assessment, competitiveness and floating targeting, extensive-intensive balancing, identification of the basis of comparison, comparability of competitive positions, realization of opportunities, dynamism of goals and results, combination of structuring and unity of the system, rational distribution of costs and results, orientation to realization of potential. The classification features of the conceptual provisions of the state policy in the field of institutional support of innovative and technological competitiveness and guaranteeing the economic security of the state are determined according to: integral indices, evaluation methods, objects of implementation of the results of innovative and technological development, forms of their presentation, variables, that are analyzed, methods of determining weighting factors, levels of spatial penetration, basic

aspects of ensuring international competitiveness, approaches to determining boundaries and thresholds. It has been proven that the successful implementation of state policy in the field of formation and development of a high-quality institutional environment for the technological competitiveness of the national economy is based on the results of generalization with the subsequent implementation of the most optimal for the country models, strategies and tactics, regulatory mechanisms.

Keywords: national economy, national economy, economic security, innovation and technological competitiveness, strengthening, state policy, institutional support.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Попри те, що інновації створюються і впроваджуються на рівні суб'єктів господарювання та, власне, призначаються для зростання ефективності в бізнесі головним суб'єктом управління технологічною конкурентоспроможністю національної економіки апіорі є органи державної виконавчої влади, передусім – уряд та міністерства, які спеціалізуються на проблематиці розвитку економіки, її базових галузей, формуванні наукового та освітнього потенціалу інноваційно-дослідної діяльності тощо.

Ці, а також структури на нижчих рівнях управління покликані, по-перше, провадити лонгїтюдну політику формування ресурсного (головно – людського та інтелектуально-кадрового) потенціалу; по-друге, ініціювати науково-дослідну й винахідницьку активність населення, а також стимулювати й підтримувати відповідні ініціативи підприємств і організацій; по-третє, формувати сприятливе економіко-правове поле як для розширення підприємницької ініціативи, так і для комерціалізації результатів інноваційної діяльності; по-четверте, створити систему статистичного та інформаційно-аналітичного забезпечення спостереження й контролю перебігу процесів технологічної модернізації, включно з її впливом на структурні зміни і реформи; по-п'яте, провадити якісну й виважену регуляторну політику аби запобігти негативному впливу на інноваційно-технологічний розвиток з боку механізмів, інструментів та засобів, які ухвалюються і впроваджуються як в аналізованій, так і в абсолютно не дотичних, на перший погляд, сферах соціальної чи економічної системи національного господарства.

Таким чином, держава відповідальна за інноваційно-технологічний поступ національної економіки, однак вона не в змозі прямим чином втручатися в діяльність суб'єктів господарювання аби змусити їх як фінансувати відповідні ініціативи, розвивати науково-дослідну та інноваційну інфраструктуру, так і навпаки відмовлятися від таких намірів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Цілий комплекс питань, які стосуються теоретико-методичних і методико-прикладних засад формування та реалізації державної політики розвитку інноваційно-технологічної діяльності та забезпечення за рахунок цього технологічної конкурентоспроможності національного господарства країни, розкриті у дослідженнях таких науковців, як Лупак Р., Мізюк Б., Куницька-Іляш М., [1,с.70-88], Васильців Т. [2,с.15-24], Возняк Г. В., Мульська О. П. [3,с.135-144], Білик Р. С. [4,с.27-35], Герасимова І. [5,с.55-67], Гугрій Г. А., Чугрій Н. А. [6,с.330-335], Дубей Ю. В., Пилипенко Ю. І. [7,с.27-35], Дубей Ю. В. [8,с.47–52], Зайченко В. В. [9,с.60-64], Казакова Н. А., Шолом А. С., Ші Хуейлі [10,с.26–33], Кублікова Т, Кузнецова І. [11,с.58–70], Куцерубов О. І. [12,с.18-21], Уразалієв Р. М., Васильців Т. Г. [13,с.153-158].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Проте зміна ситуації, обумовлена ускладненням середовища господарювання в умовах повномасштабної війни, відмовою від інвестування в середовищі високого рівня воєнних ризиків та спадом у зв'язку з цим інноваційної активності підприємств і організацій, обумовила високий рівень потреби в подальших дослідженнях у сфері публічного менеджменту технологічної конкурентоспроможності, причому на всіх рівнях управління.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних засад державної політики розвитку інституційного забезпечення інноваційно-технологічної конкурентоспроможності та економічної безпеки держави.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Державне регулювання в сфері інноваційно-технологічної конкурентоспроможності та безпеки це, скоріше, про формування та/чи коригування інституційного середовища, коли головними предметами виступають положення господарського законодавства, правила оподаткування, стан розвитку фінансової системи і доступність капіталу та інвестицій, легкість отримання дозволів і погоджень, наявність системи наукових досліджень, кваліфікованих наукових кадрів, дослідників, наявність і спроможність інфраструктури підтримки інноваційної діяльності, включно з елементами сектора ІКТ, цифрової трансформації та діджитал-комунікацій. Зазначене обумовлює тезу про в більшій мірі економічний (а ніж адміністративний) характер державної політики стимулювання інноваційного зростання та забезпечення

зміцнення технологічної конкурентоспроможності національного господарства і його провідних секторів, галузей.

Складові інституційного забезпечення	Інструментарій державної політики		
	Стратегічні імперативи	Провідні механізми	Актуальні інструменти
Нормативно-правовий	Формування якісної стабільної нормативно-правової бази господарської та безпосередньо інноваційної діяльності, захисту її результатів і прав на них	✓ інституційно-правовий; ✓ інституційно-організаційний; ✓ політичний	✓ легкості інвестиційно-інноваційної діяльності; ✓ захисту прав власності; ✓ безпеки; ✓ регулювання інтелектуальної власності; ✓ фіскальних преференцій
Організаційно-управлінський	Становлення дієвої організаційної системи та структури управління розвитком інноваційно-технологічної діяльності в економіці та її стратегічних галузях	✓ економічний; ✓ адміністративний; ✓ організаційний; ✓ просторово-структурний	✓ створення спеціалізованих органів; ✓ налагодження міжфункціональної співпраці; ✓ різнорівневої координації; ✓ колективного партнерства та ін.
Інституційно-ресурсний	Постачання (на сталій основі) інноваційно орієнтованих економічних агентів повноцінним необхідним ресурсним забезпеченням	✓ економічний; ✓ організаційний; ✓ фінансовий; ✓ фахово-психологічний	✓ фінансово-кредитний; ✓ бюджетний; ✓ фандрайзингу; ✓ людського розвитку; ✓ інформаційно-технологічний; ✓ аутсорсингу та ін.
Інституційно-інфраструктурний	Вибудування повноцінної та дієвої інституційної інфраструктури підтримки інноваційно-технологічної діяльності і комерціалізації її результатів	✓ економічний; ✓ організаційний; ✓ господарський; ✓ просторово-структурний; ✓ мотиваційний	✓ централізованого вибудування; ✓ бюджетно-грантовий; ✓ м'якої інфраструктури; ✓ кооперації та створення кластерів; ✓ індустріальних парків, ін.
Інституційно-ринковий	Створення прозорого здорового ринкового середовища, становлення всіх необхідних елементів ринкової системи регулювання й саморегулювання	✓ ринковий; ✓ інституційно-ментальний; ✓ психологічний; ✓ ресурсний; ✓ соціальний	✓ дерегуляції; ✓ розвитку громадського сектора; ✓ антикорупційний; ✓ конкурентного середовища; ✓ мотивації населення та бізнесу, ін.
Інформаційно-психологічний	Формування в суспільстві та підприємницькому середовищі стійкого переконання безальтернативності інноваційного шляху поступу	✓ економічний; ✓ ринковий; ✓ інституційно-ментальний; ✓ інформаційний; ✓ соціальний	✓ соціальної реклами; ✓ соціальних ліфтів; ✓ політики доходів; ✓ молодіжної політики; ✓ наукової та освітньої політики; ✓ інклюдії, ін.

Рис. 1. Концепційні положення формування державної політики інституційного забезпечення технологічної конкурентоспроможності національної економіки

Джерело: авторська розробка

Своєю чергою, це має специфіку у вигляді далекоглядної стратегії, більш «м'якої» політики і тактики, потреби у впровадженні непрямих інструментів і засобів, якнайширшій імплементації постулатів і принципів ринкової системи господарювання. При тому, як показує світова практика та досвід успішних у цій сфері країн, існує достатньо шаблонний інструментарій у царині управління інноваційно-технологічним розвитком,

який в тому числі базується на засадах, що дозволили свого часу перейти від доіндустріальних до індустріальних суспільств, від індустріальних до постіндустріальних систем, від неоіндустріалізації до реіндустріалізації. Відтак, узагальнення наявних та подальший розвиток нових теоретико-методичних засад державної політики розвитку інституційного забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки має вагомим не тільки методичне, але й прикладне значення, адже дозволяє чітко окреслити той базис важелів і можливостей державного управління в аналізованій сфері.

Згідно авторського бачення, каркас державної політики в аналізованій сфері формують компоненти інституційного забезпечення технологізації національного господарства, зокрема нормативно-правовий, організаційно-управлінський, інституційно-ресурсний, інституційно-інфраструктурний, інституційно-ринковий та психологічно-інформаційний.

Варто погодитися з науковцями, які вважають нормативно-правовий блок у сфері інноваційної діяльності провідним у сенсі впливу на посилення чи навпаки зниження активності бізнесу у царині організації, фінансування й здійснення досліджень та розробок, втілення їх результатів у вигляді інновацій. На правду, законодавство як регулює і визначає рамки відповідної діяльності, так і одночасно закладає умови для дотримання низки провідних принципів з управління розвитком.

Узагальнюючи вищевикладене, концепційні положення державної політики формування інституційного забезпечення технологічної конкурентоспроможності національної економіки набувають вигляду як на рис. 1.

Дуже цікавий аспект, що також стосується інформаційно-психологічного середовища та готовності населення і бізнесу здійснювати наукові дослідження, реалізувати перспективні високотехнологічні стартапи, розвивати інтелектуально-кадрові і ресурсне забезпечення інноваційної діяльності, стосується такого інструментарію державного регулювання, як популяризація позитивних практик у цій сфері. Поширення інформації про успішні стартапи та суб'єкти господарювання, що створили, апробували й широко розвинули технологічні інновації, що стали проривними, мали вагомий внесок у покращення якості життя населення, соціальний і економічний поступ, розвиток бізнесу та зростання його ефективності, слугує чи не найкращою пропагандою в суспільному середовищі відносно загострення внутрішньої мотивації представників бізнесу відносно посилення уваги до інноваційно-технологічного чинника.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Методологія аналізування такої складної і системної категорії, як технологічна конкурентоспроможність національної економіки, апіорі не однозначна та в кожному конкретному випадку і за кожного типу ситуації (технологічно розвинена країна, країна з високими темпами економічного зростання, сировинна економіка з низьким рівнем інноваційного розвитку) не змінює змісту, але набуває нових форм і структури, в основі яких – методичні підходи та методи аналізування. Відтак, базисна, концептуальна модель аналізування визначається рівнем розвитку економічної системи країни та інноваційно-технологічної діяльності, її інституційного забезпечення за умови достатності інформаційно-аналітичної бази оцінки й діагностики.

Базисними аспектами методології аналізування технологічної конкурентоспроможності національної економіки є його методичні підходи та методи. Їх склад не обмежений та у кожному випадку потребує компонування найбільш оптимального складу, визначення якого може здійснюватися у відповідності до наступних класифікаційних ознак за: інтегральними індексами, способами оцінювання, об'єктами впровадження результатів інноваційно-технологічного розвитку, формами їх представлення, змінними, що аналізуються, способами визначення вагових коефіцієнтів, рівнями просторового проникнення, базисними аспектами забезпечення міжнародної конкурентоспроможності, підходами до визначення границь і порогів.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері стосуються формування та апробації методики композиційного аналізування інноваційно-технологічної конкурентоспроможності національної економіки.

Література

1. Lupak R., Mizyuk B., Zaychenko V., Kuniytska-Iliash M., Vasylytsiv T. [Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy](#). *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. Vol. 8 № 1. P. 70-88.
2. Vasylytsiv T. [The Economic Security of Ukraine Business: Strategy and Mechanisms for Strengthening](#). 2008. Lviv: Aral.
3. Voznyak H., Mulska O., Bil M., Radelytsky Y. [Financial wellbeing of households in instability](#). *Investment Management and Financial Innovations*. 2023. № 19 (1). P. 135-144.
4. Білик Р. С. Особливості розвитку інноваційного середовища в Україні в умовах глобальної конкуренції. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій»*. 2015. Вип. 4. С. 27-35.
5. Герасимова І. Сучасний стан та проблеми інноваційної активності промислових підприємств України. *Економічний простір*. 2018. № 137. С. 55-67.

6. Гугрій Г. А., Чугрій Н. А. Інтелектуальна власність як фундамент інноваційної моделі розвитку. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 330-335.
7. Дубей Ю. В., Пилипенко Ю. І. Інноваційно-технологічна складова економічного розвитку в умовах глобалізації. *Економічний вісник*. 2019. № 4. С. 27-35.
8. Дубей Ю. В. Сучасні тенденції техніко-технологічного розвитку. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 47–52.
9. Зайченко В. В. Методологічні аспекти дослідження технологічної конкурентоспроможності економіки країни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 60-64.
10. Казакова Н. А., Шолом А. С., Ши Хуейлі. Людський потенціал та його вплив на розвиток економіки КНР. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2022. № 16. С. 26–33.
11. Кублікова Т, Кузнєцова І. Розвиток інноваційної інфраструктури як основа процесів диверсифікації економіки України. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32. № 1. С. 58–70.
12. Кутсерубов О. І. Диверсифікація як один із шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств у сучасних умовах. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 3 (25). С. 18-21
13. Уразалієв Р. М., Васильців Т. Г. [Узагальнення концептуальних основ економічної безпеки підприємства](#). *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21 (2). С. 153-158.

References

1. Lupak, R., Mizyuk, B., Zaychenko, V., Kunytska-Iliash, M., Vasylytsiv, T. (2022). [Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy](#). *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. Vol. 8. no. 1. pp. 70-88.
2. Vasylytsiv, T. (2008). [The Economic Security of Ukraine Business: Strategy and Mechanisms for Strengthening](#). Lviv: Aral.
3. Voznyak, H., Mulska, O., Bil, M., Radelytsky, Y. (2023). [Financial wellbeing of households in instability](#). *Investment Management and Financial Innovations*. no. 19 (1). pp. 135-144.
4. Bilyk, R. (2015). Peculiarities of the development of the innovative environment in Ukraine in conditions of global competition. *Bulletin of Dnipropetrovsk University. "Innovation Management" series*. Iss. 4. pp. 27-35.
5. Gerasimova, I. (2018). The current state and problems of innovative activity of industrial enterprises of Ukraine. *Economic space*. no. 137. pp. 55-67.
6. Hugrii, H. A., Chugrii, N. (2017). Intellectual property as the foundation of an innovative model of development. *Economy and society*. no. 11. pp. 330-335.
7. Dubey, Yu. V., Pylypenko, Yu. (2019). Innovative and technological component of economic development in the conditions of globalization. *Economic Herald*. no. 4. pp. 27-35.
8. Dubey, Yu. (2020). Modern trends of technical and technological development. *Business Inform*. no. 12. pp. 47–52.
9. Zaichenko, V. (2019). Methodological aspects of the study of the technological competitiveness of the country's economy. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. Iss. 26. Ch. 1. pp. 60-64.
10. Kazakova, N. A., Sholom, A. S., Shi, Huaili. (2022). Human potential and its influence on the development of the economy of the People's Republic of China. *Bulletin of the KhNU named after V. N. Karazina. Sepia "International relations. Economy. Country studies. Turizm"*. no. 16. pp. 26–33.
11. Kublikova, T, Kuznetsova, I. (2022). The development of innovative infrastructure as the basis of the processes of diversification of the economy of Ukraine. *Economic analysis*. Vol. 32. no. 1. pp. 58–70.
12. Kutserubov, O. (2011). Diversification as one of the ways to improve the efficiency of enterprises in modern conditions. *Economic Herald of Donbass*. no. 3 (25). pp. 18-21.
13. Urazaliyev, R. M., Vasylytsiv, T. G. (2011). Generalization of the conceptual foundations of economic security of the enterprise. *Scientific bulletin of NLTU of Ukraine*. Issue 21 (2). pp. 153-158.